

«Sü» näme? / satiriki hekaýa

Category: Hekaýalar, Kitapcy, Satiriki hekaýalar, Sözler
написано kitapcy | 23 января, 2025
"Sü" näme? / satiriki hekaýa

"SÜ" NÄME?

Heý ömrüñizde gözüñiziň öñünde dälirän adamy görüpmediňiz?
Men-ä gördüm.

Wah, ol görgüli ýogsam gaty sowatly adamdy, bilimem hiç kimden peslär ýaly däldi, şeýle sypaýy adamdy. Neresse edil gözümiň öñünde däliredi oturyberdi.

Bu waka iki ýyl mundan öñ bolupdy. Ýoldaşym meni, aýalymy biz bilen tanyşmak isleýän adamlaryň guran aşsamlyk naharyna zorluk bilen alyp gitdi. Men onuň zoruna çydap durup bilmədim. Şeýdibem myhman bolmaly bolduk.

Şu tüýsli tanyşmaklykdan çeke durýaryn. Birinji gezek nätanyş ýere düşenimde özümi oñaýsyz duýýaryn. Bir hili, hiç şu ýanymdaky oturanlar hoşuma gelmeýär. Baran öýüm dessine edil holodilnik ýaly buza dönýär. Bizi myhmançylyga çagyran öý eýeleri gaty mylakatly, sypaýy adamlar ekeni. Göwnümüzden turjak bolup, elinde baryny edýärdiler.

Biziň yz ýanymyz bilen ýene myhman geldi: iki sany-ha aýal, onsoňam erkek kişiler. Yüzi-gözi gülüp duran öý bikesi naharyň öñ ýanyndan şerap içmegi teklip etdi.

Täze gelenler, ýürekgyşgynçlygy birneme ýazjal boldular. Yöne bazardan gaýdyp gelen oküz ýaly bolup oturamym görüp, dessine lal boldular. Hemmesi çyglyp, aljyraşyp otyrdylar. Öý eýeleri myhmanlaryň arasyndaky sowuk-salalygy ýazmak üçin her hili gürrüñjikler tapýardylar. Yöne az salym gepleşenimizden soñ, ýene dymýardyk. Edil nä döw çaldy diýenleri bolýardy.

Wagtal-wagtal goňşy otagdan çaganyň çirkin sesi eşidilýärdi. Görüp otursak, garagolja çagalary bar ekeni. Allajan, hernä şo çagaň janjagazyny bir sag edewersin! Az salymyň içinse hat-sowat öwredýän terbiyeçi aýallaryň dördüsü çalşypdyr, olaryň iň gaýratlysy bary-ýogy alty aý çydapdyr, edil häzirem şol

çaşa terbiýeçini özünden gidirip otyr. Perzentleriniň betligi ata-enesiniň halys ýüregine düşüpdir.

Bu gürrüňem gutardy, ýene dymışlyk başlady.

Öý eýesi:

– Ynha birazyrap gaýrat ediň, Fikri-beý gelmeli, hemmämizi güldürer. Şonda içimiz gyrylýança gülseris – diýip, göwünlik berdi.

Aýallaryň biriniň gözleri oýnaklady.

– Öte eşidäýdimmikäm? Fikri-beý gelmeli diýdiňizmi?

– Hawwa, öz-ä garaşýandyrys.

– Gaty gowy! Hemmämiz hezil ederis.

Ikinji aýal gürrüňe başlady:

– Bir gün, aşamaralar tanyşamyzyňka myhmançylyha gitmeli bolduk. Fikri-beýem bardy. Şeýle bir güldürýärde welin, çydap bilmän, hakyt ýerde ýatyplar çabalanýardyk. Hemmesi: "Bes ediň, Fikri-beý!.. Rehimiňiz insin!.. Ýogsam ýarylýas-ow!.." diýip ýalbarýardy. Aýallaryň biri bolsa, gelsiksizem bolsa aýdaýaýyn, bagylarsyñyz-da, şeýle bir güldi welin, çydap bilmän oturgyjyny birazyrap ölläýse nätjek...

Aý, onsoň her kim Fikri-beý hakynda gürläp başlady: "Wah, onuň alçaklygyny diýsene!.. Şeýle bir wäsi welin!.."

Menden:

– Siz ony tanaýaňyzmy? – diýip soradylar.

Menem:

– Ýok – diýip, jogap berdim.

– Baý-bow! Ynha tanşarsyñyz welin, hezil edäýersiňiz.

Soň ýene myhman geldi – är-aýallar. Yzyndan ýene täze biri geldi, ol poçta işgäridi. Biz şeýdip on ýedi bolduk. Ählisi biri-birinden öňürdip, Fikri-beýi öwüp arşa çykarýardylar. Onuň güldürip, adamlary özüne çekýänligine haýran galýardylar. Goňşy otagdan bolsa henizem garagol çaganyň sesi eşidilip durdy. Alla kuwwat berewersin!

Gapy açyldy. Hemmesi el çarpmağa başlady.

– Fikri-beý!..

– Fikri-beý!..

Galydan giren çişihek adam, doğrudanam, ünsüni çekýärde. Pökgüje ýaňaklaryna şarpyldadaýasyň gelýärde. Çakym çak bolsa,

kyrk bäs ýaşdan ýokary däldir.

Ähli adamlaryň öwüp arşa çykarýan adamlaryny o diýen halamokdym welin, bu meni şobada jadylady. Ol girenden aramyzdaky sowuk-salalyk zym-zyýat bolaýdy! Hemmämiz, birhili, gop berlen ýaly bolduk. Oniň her bir sözi hezil edip gülmäge mejbur edýärdi.

Men gülmejek bolup kän synanyşdym. Ýöne menem eredim, ýylgyrdym, soňam bolsa agzym gulagyma ýetdi, yzyndan hem hahahaýlap ugradym.

Ol zaňnar hiç aljyramaýardy, bu bolsa gowy häsiýetleriniň biridi.

Oňa üns bilen seredip ugradym. Bizi nädip gülmäge mejbur edýärkä?

Ýok, gepe-hä çeper däldi. Ýonekeýje gürleýärdi. Şonda-da her bir sözi gulkünçdi.

Bile gelen ýoldaşymdan:

– Fikri-beý kim bolýar? Náme iş bilen meşgullanýar? – diýip soradym.

– Fikri-beý mugallym – diýip, ýoldaşym jogap berdi. – Dört ýyl Şweýsariýada ýaşap, çaga terbiýelemegiň problemalaryny öwrendi. Soňra Amerikada "Çaga terbiýelemek" diýen jemgyýtde alty ýyl işledi. Gepiň keltesi, Fikri-beý çaga terbiýelemek barada spesialist. Bu meseleler boýunça radioda leksiýalar bilen çykyş edýär. Onuň türk, fransuz, iňlis dillerinde gaty kän işleri bar. Gazetdir žurnallar üçin ylmy makalalar ýazýar. Fikri-beýe höwesim has-da artyp ugrady. Sebäbi ömrümde beýle zada gabat gelmändim. Ol: "Stol" diýýärem welin gülýaris, "Gapy..." diýýärem welin gülýaris. Şatlanyşyp otyrys. Gulküden ýaňa halys gözlerimiz ýaşaryp gitdi.

– Öldürdiň, Fikri-beý, bes et! Ha-ha-ha!..

– Jan agam, beýtme, boldy et!.. Ho-ho-ho!..

Kimsi içini tutup otyr, kimsi üç eplim, kimsi ýykylýp ýatyr.

– He-he-he!

– Hi-hi-hi!

– Hy-hy-hy!

Men haýran galdyn. Bolmajak zat! Görlüp-eşidilmedik zat...

Hasam geň galan ýerim – Fikri-beýiň yüzidi. Ol ýalňyşyp-

beýlekem ýylgyraýanokdy.

Gülki az-owlak kiparlaberende, pursatdan peýdalanyп, onuň ýanyna bardym.

– Beý efendi, beýle wäşiliği nirden aldyñyz?

– Munuň syry aňsat! – diýip, Fikri-beý jogap berdi. – Siz hiç gaharlanmaly däl. Düşündiňmi, hiç haçan. Ynha, kyrk sekiz ýaşymda, şu çaka çenli ýeke gezegem gaharlanamok.

– Täsindigini! Dogrudanam hiç gaharlanaňzokmy?

– Gaharlanamok.

– A eger göwnüňize degseler, şonda näme?

– Tapawudy ýok. Mekdepdekämем hemme kişileriň içini ýakyp bilyärdim. Meniňkini bolsa hiç kim. Hapa sögäyiň – gaty görmerin. Ýylgyryp geçibererin. İçimden edepsiz ekeniňiz diýäýerin.

Biz çaga terbiýesi barada gürrüne başladyk. Özüm ata bolup otyryn, şonuň üçin çagalarymyň bolşundan zeýrenip ugradym.

– Fikri-beý, siziň özüňizdäkileri nähili terbiýeleýändigiňizi göz öňüme getirýärin!

– Gynansak-da...

– O nähili? A siziň pedagogio usulyňyz?

– Mende çaga ýok.

– Neme... e... e... Aýalyňyz dogranokmy?

– Men entek öýlenemok.

– Bir gezegem öýlenip göreňzokmy?

– Hiç haçan.

Şol bada turşaryldym. Çagasy ýok adam, ömründe öýlenip görmedik adam çaga terbiýelemek barada nädip söz açyp bilyärkä? Hawa-da, iliň çagasyна akyl öwretmek itiň aňsady: "Çagany eýdip terbiýelemeli, beýdip terbiýelemeli..." diýibermeli, wessalam.

Dogrymy aýtsam, gaty gaharym geldi.

Fikri-beý täzeden güldürmäge başlady. Meniň welin gülesim gelenokmy. Keýpime edil sogan dogralan ýaly boldy.

Lapykeçligim uzaga çekmedi. Waha-haýlap ugranymy özümem duýmandyryн.

Bezzadyň sesi bolsa goňşy otagdan şol eşidiliп durdy.

Fikri-beý oturyp bilmän:

– Näme bolýar-aý? – diýip sorady.

0ňa: "Çaga garagolluk edýär, terbiýeçileriň birine-de per bermezmiňä diýýäris" diýdiler.

– Yo... ýo... ýo!.. Beýle zat bolup bilmez! – diýip, Fikri-beý dözümlü gürledi. – Häzir çagalaryň ýatmaly wagtydyr.

Ýatyrmasaňyz welin, ulular bilen oturarlar, düşdüñizmi?

Fikri-beý bu barada bize leksiýa okady. Soňra bolsa:

– Çagany getiriň! – diýip, buýruk berdi.

Öý bikesi elini galgadyp:

– Wah, Fikri-beý!.. Biziň kellekeserimizi tanaňzok ahyryny. Ol sizi dälirede... – diýip, närazylyk bildirdi.

Fikri-beý beýle pikirleriň ýalňyşdygyny ylmu esasda subut etdi.

– Çagany öz erkine goýbermeli däl. Ol elmydama bir zada güýmenmelidir. Getiriň ony.

Kakasam goşuldy:

– Siz entek ony bileňzok!.. 0 şeýtan biziň bar oturylysygymyzy bozar.

– Ýok, getiriň diýdim ~ getiriň! – diýip, Fikri-beý bir depen ýerini depdi durdy.

Ejesi:

– Aý, serediň-dä. Mende-hä günä ýokdur!.. – diýdi.

Çagany getirdiler. Ol gözjagazlaryny oýnadyp duran, çakgan, dört ýaşly tokgaja çagady. Oturan adamlara gözü düşüp, ilki bir ýadyrgady.

– Oglanjygy öz erkine goýberiň. Üns bermäň – diýip, Fikri-beý maslahat berdi.

Çilim gutusynyň içinden ýukajyk kagyzy çykaryp, Fikri-beý ondan kiçijik gämijik ýasady. Ýasabam çaga uzatdy...

Ol şobada janlanyp, sorag berdi:

– Sü näme?

– Gämijik – diýip, Fikri-beý jogap berdi.

Çaga ýene sorag berdi.

– Sü näme?

– Gämijik, görýäň-ä. Ynha gämijik.

– Işin gaýsaýsa gerek, Fikri-beý! Ertire çenli ýanyňdan aýrylmaz: "Sü näme, sü näme?" diýer-de ýüregiňe düşer durar –

diýip, oglanjygyň kakasy aýtdy.

– Bu ýaşda çagalaryň hemmesi şeýle. Gaty kän sorag berýärler. Bu ýaş çaganyň tòwerek-daşy bilen aragatnaşygynyň belli bolýan wagtydyr. Çaga näçe kän sorag berse, şonça-da akyllı bolýar. Begeniň! Soraglaryna arkaýyn, howlukman jogap bermelidir. Çaga terbiýelemek aňsat iş däldir. Sowukganly, çydamly bolmalydyr. Onuň her bir sowalyna dogry, oýlanyşykly jogap bermelidir. Garşyñyzda uly adam duran ýaly pikir etmelidir – diýip, Fikri-beý düşündirdi.

Öý eýesi:

- Hany, göreli bakaly – diýdi.
- Sü näme? – diýip çaga sorady.
- Gämijik – diýip, Fikri-beý gaýtalady.
- Ol deňizde pyş-pyş-pyş edip yüzýär...

Meniň dört sany çagam bar, şo sebäplem bar ünsüm şol pedagogik tejribededi.

Fikri-beý kagyzdan malçok, adamjyk, maşynjyk ýasady. Sondan soň çaga hasam ysnyşyp ugrady.

Menem boýun bolmaly boldum.

- Ylym diýmek gör näme ekeni! Görýäñizmi olaryň mäşi bişişip ugrady.
- Bize üns bermäň, gürrüňiňizi dowam etdiriberiň – diýip, Fikri-beý haýış etdi.

Öz aramyzda gürleşsegem gözümüz şondady.

- Sü näme?
- Malçok.
- Sü näme?
- Şumy?.. Sagat.

Körpe barmagy bilen Fikri-beýiň sagadynyň tow berilýänini görkezdi.

- Sü näme?
  - Sagat.
  - Ýok, ýok, sü näme?
  - Şumy?.. bu... o zat... Sagada tow berilýän zat.
- Çaga samowary görkezdi.
- Sü näme?
  - Semawar. Onda çay gaýnadylýar.

- Ýok, ýok, sü näme?
- Semawaryň jüründigi.

– Sü näme?

– Şu?.. Şu... semawaryň zatjagazy...

Fikri-beý bize:

- Ynha, şeýdip çaganyň her soragyna jogap berilmelidir – diýip, düşündirdi.

Çaga oturan aýallaryň biriniň döşlek göwresine barmagyny uzatdy.

– Sü näme?

– Bu?.. Hm... dekolte.

– Ýok, ýok, sü näme?

– Dekolte, ýagny köýnegiň giç açylan ýakasy.

– Ýok, ýok, sü näme?

– Göwüs.

Çaga semawaryň gapagyny görkezdi.

– Sü näme?

– Semawar.

– Ýok, sü näme?

– Oglum, semawar diýdim-ä.

– Sü näme?

– Eý Tañrym! Semawaryň zatjagazy.

Fikri-beý bize öwrüldi:

- Düýbünden gaharlanmaly däldir. Hakyky terbiye gahary zyňmalydyr.

– Sü näme?

– Şumy? – Aýak.

Çaga aýallaryň biriniň buduna elini uzadýardı.

– Ýok, ýok, sü näme?

– Köýneginiň aşagy?

– Sü näme?

– Baldyr.

– Sü näme?

– Baldyr, oglum, baldyr. Aýagyň şu bölegine baldyr diýilýär.

– Sü näme?

Fikri-beýiň ýüzüne gan aýlandy. Üzi goýy-gyrmazy reňke öwrüldi.

- Baldyr, baldyr, baldyr!.. – Yöne şobada özünü ele aldy. – Gaharlanmaly däl. Çydamaly? Diñe çydamaly! Her näme-de bolsa gaharlanmaly däl.
- Sü näme?
- Sagat.
- Sü, sü näme?
- Hawwa, oglum! Sagat!
- Sü näme?
- Sagadyň gulagy.
- Sü näme?
- Semawaryň zatjagazy.
- Sü näme?
- Hany, gämijigiň bilen oýna bakaly.
- Sü näme?
- Baldyr?
- Ýok, ýok, sü näme?
- Dekolte.
- Sü näme?
- Göwüs.

Fikri-beý kagyzdan ýasan oýunjaklaryny oglanjyga berdi-de, başga kürsä geçip oturdy. Çaga bolsa onuň yzyndan galanokdy, eljagazy bilen oturan myhmanyň burnuny görkezip:

- Sü näme? – diýip sorady.
  - Şumy?.. Bu burun.
  - Sü näme?
  - Burun. Burun... Bu-run... Düşündiňmi, burun?
  - Sü näme?
  - Diýyän-ä, burun, oglum, burun. Burun, balam. Burun!
  - Ýok, ýok, sü näme?
  - Men diýdim-ä, oglum, baldyr. Aýagyň şu bölegine baldyr diýilyär. Bal-dyr. Baldyr, düşündiňmi?
  - Sü näme?
  - Bu burun.
  - Sü näme?
  - Burun.
- Çaga yzyny üzmän burny görkezýärdi:
- Sü näme?

- Burun, burun, burun!..
  - Fikri-beý bize bakyp şeýle diýdi:
  - Siz hiç zada gaharlanmaly dälsiňiz. Düýbünden! Çaga tä anygyna ýetýänçä düşündirmelisiňiz. On, yüz, müň gezek bolsa bolsun. Ahyrynda çaga bir zat bilse bolýar.
  - Oglanjyk bu sözleriň manysyna düşünýädi öýdýärin. Ol çyny bilen burny görkezýärdi.
  - Burun. Burun! Bu-run! Bu-run!
  - Sü näme?
  - Burun diýdim-ä, wessalam.
  - Sü näme?
  - Bu-run. Bu-run! Bu-ru-un!
- Fikri-beýiň gaşy bilen eñegi bir hili üýtgesik titräp gitdi.
- Sü näme?
  - Fikri-beýim sabyr käsesiniň dolandygyny añdym. Sesini peseldip, mylakatly:
  - Burun, burun, balam, burun, körpäm, burun – diýip jogap berdi.
  - Sü näme?
  - Burun... Han oglum, burun diý.
  - Sü näme?
- Fikri-beý galstugyny gowşatdy.
- Burun, oglum, burun. Daýyň ýüzündäki çykyp duran zada burun diýilýär.
  - Sü näme?
  - Fikri-beý penjegini çykardy.
  - Burun diýdim-ä!
  - Sü näme?
  - Burun. Wah, seniň!.. – Wagtynda saklanaýdy: – Çaga bilen gödek geleşmeli däl. Düşündiňizmi?
  - Sü näme?
  - O-ao-owh!
  - Sü näme?
  - U-u-u-uh! – Şonda-da Fikri-beý demini dürsäp, çaga gaharlanmaly däldigini aýtdy.
  - Sü näme?
  - Bu? Bu... otuki... köwüş .

- Ýok, sü näme?
- Bagjyk.
- Sü näme?
- Bagjygyň düwmesi.
- Sü näme?
- Aýak.
- Sü näme?
- But. Daýzaň budy...

Fikri-beý gyzyp başlady. Ýene kürsüni çalyşdy. Oglanjyk bir ädimem galanokdy.

- Sü näme?
- Aýak.
- Ýok, ýok, sü näme?
- Sagadyň gulagy... wah... wah-eý...
- Sü näme?
- Tffu, pekge diýsäni, burun diýdim-ä!..

Birdenkä ýaňky sypaýy, giň göwrümlı adam kürsüden böküp turda, saçyny ütüp başlady. Şu taýda geň hadysa boldy. Fikri-beý otagyň içinde gygyryberdi:

- Sü näme?! Sü näme?!

Biri-birinden kem galmajak bolup sorag berýärdiler:

- Sü näme?
- Sü näme?

Bu daýy özi bilen oýun edýändir öýdüp, oglanjyk jykyr-jykyr edip gülmäge başlady. Onsoñ ýene ol:

- Sü näme? – diýip sorady.

Fikri-beý ýer depip:

- Pekge haýwan! – diýip gygyrdu. Öz gezeginde-de: – Sü näme? – diýip sorady.

Birdenkä ýaňky çaga sen-ýok, men-ýok ýerden "Sü näme" diýmezden:

- Pekge haýwan! – diýip gygyrdu.

Myhmanlaryň otagy dym-dyrslyk boldy. Çagany şo mahal alyp gitdiler. Fikri-beý welin otagyň içinde iki ýana gezmeläp, şol samrap durdy:

- Sü näme?.. Sü näme?..

Öý eýelerine minnetdarlyk bildirip, öýli-öýmüze dagaşdyk.

Birnäçe wagtdan soñ, Fikri-beýiň hakykatdanam aklyndan azaşandygyny eşitdik. Neresse ep-esli wagtlap totyguş ýaly "Sü näme?, Sü näme?.." diýip gaýtalap gezipdir. Soñam gutulyp, Amerika gidipdir. Häzir ol Amerikanyň uniwersitetleriniň birinde pedagogikadan okadýarmış.

Eziz NESIN,
türk ýazyjysy.

Terjime eden: Kemal YKLYMOW.

Satırıki hekaýalar